

Nr 229.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående emeritilön åt extra ordinarie prästmannen M. E. Fredelius; given Stockholms slott den 23 januari 1920.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen för sin del medgiva,

att till extra ordinarie prästmannen Märten Erik Fredelius må från och med den 1 maj 1921 från kyrkofonden utgå emeritilön till belopp av 1,500 kronor för år, under iakttagande i tillämpliga delar av bestämmelserna i lagen om emeritilöner för präster den 9 december 1910.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 januari 1920.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Statsråden: PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
OLSSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anförde:

Emeritilön åt
e.o. prästman-
nen M. E.
Fredelius.

Enligt lagen om emeritilöner för präster den 9 december 1910 utgår emeritilön under vissa villkor från kyrkofonden till ordinarie och extra ordinarie präst, som tjänstgör i territoriell församling. Extra ordinarie präst kan av Konungen efter förslag av vederbörande domkapitel utses till innehavare av sådan lön till ett årligt belopp av 1,500 kronor, när han uppnått 60 års ålder, och äger åtnjuta emeritilönen från och med början av ecklesiastikåret näst efter det, då lönen blivit honom tilldelad.

I en av domkapitlet i Skara med utlåtande av den 21 augusti 1918 till Kungl. Maj:t överlämnad ansökning har vakanskomministern i Horns pastorat Märten Erik Fredelius, som är född den 20 maj 1879, anhållit om beredande åt honom av en årlig sjukpension från och med den 1 maj 1920 å 1,500 kronor eller lika med det belopp, som enligt lag fastställts såsom emeritilön för extra ordinarie präst.

Till stöd för denna anhållan har Fredelius framhållit följande:

Såsom ett vid ansökningen fogat läkarintyg utvisade, hade Fredelius under sin ämbets tid som präst ådragit sig en obotlig sjukdom, som när som helst kunde sätta honom ur stånd att tjänstgöra. På grund av denna sjukdom hade han, när hans nu-

varande förordnande den 1 maj 1920 utginge, ingen utsikt att få någon anställning, som satte honom i stånd att avlöna den vikarie, han kunde behöva. Då lagen om emeritilöner för präster den 9 december 1910 ej medgäve tilldelande av pension åt obotligt sjuk extra ordinarie prästman av sökandens ålder och Fredelius av egna medel ej kunde påräkna större inkomst än omkring 250 kronor för år, såge han sig ingen annan utväg, när hans nuvarande anställning upphörde, än att med sin hustru och sina barn för sin nödtorftiga bärgning anlita andras barmhärtighet. Detta tycktes honom hårt och obilligt, då han redan 10 år tjänstgjort såsom präst och under denna tid ådragit sig nämnda sjukdom samt då han för sin beredelse till prästämbetet vid skola och universitet nödgats underkasta sig betydande uppoffringar.

Av ett ansökningen vidfogat prästbevis inhämtas, att Fredelius ingått äktenskap år 1910 och i äktenskapet har en dotter, född år 1911, och en son, född år 1914.

Ovanberörda läkarintyg är av följande lydelse:

Pastor M. E. Fredelius, Dunshult, har sedan 1911 av mig vårdats för nervsjukdom — sclerosis disseminata. Sjukdomen har nu fortskridit så långt, att han kan anses för framtiden arbetsoförmögen. Detta intygas på heder och samvete.
Göteborg den 10 augusti 1918.

G. Heüman,
med. dr., leg. läkare.

Domkapitlet har i sitt över ansökningen avgivna utlåtande hemställt om vidtagande av sådan ändring i gällande bestämmelser om emeritilöner för präster, att även en sådan extra ordinarie prästman, som icke uppnått 60 års ålder men som på grund av obotlig sjukdom vore oförmögen till tjänstgöring, måtte kunna erhålla pension. Därest sådan lagändring icke medhunnas, innan behovet av pension åt Fredelius inträdde, hemställde domkapitlet — med vitsordande av att Fredelius, efter med vackra betyg avlagda examina, oförvitligt tjänstgjort såsom präst inom stiftet, ehuru han, synnerligast under senare år, långa tider nödgats på grund av sin sjukdom vara tjänstledig, samt att han vore i mycket stort behov av det sökta understödet — att Kungl. Maj:t måtte till riksdag och kyrkomöte avlåta proposition om beviljande åt Fredelius av en årlig pension på 1,500 kronor ur kyrkofonden.

Hörda i ärendet hava kammarkollegium och statskontoret den 11 november 1918 avgivit gemensamt utlåtande samt därvid anfört, bland annat, följande:

Kammarkollegium och statskontoret hava ansett sig böra genom länsstyrelsen i Mariestad infordra vissa uppgifter rörande sökandens ekonomiska ställning. Därvid har vederbörande landsfiskal efter verkställd undersökning meddelat, att sökanden för närvarande ägde ett kapital å 5,000 kronor, som utgjorde återstoden av arv efter hans föräldrar, samt att några utsikter, att sökandens ekonomi i framtiden skulle genom

arv eller eljest förbättras, icke förefunnes. Sökanden vore alldeles nedbruten av sjukdom och därigenom urståndsatt att genom eget arbete bidraga till sitt och sin familjs uppehälle. Länsstyrelsen har, med överlämnande av landsfiskalens utredning, tillstyrkt bifall till den gjorda framställningen.

Jämväl ämbetsverken finna sådana omständigheter föreligga, att sökanden billigtvis bör beredas understöd från det allmännas sida.

Ämbetsverken hava emellertid icke velat underlåta att i detta sammanhang till Kungl. Maj:t göra framställning om sådan ändring i lagen om emeritilöner för präster, att möjlighet beredes för tilldelande av emeritilön åt extra ordinarie prästman, vilken före fyllda 60 år drabbas av obotlig sjukdom, som gör honom oförmögen till prästerlig tjänstgöring.

Särskilt för närvarande, då ett stort antal prästerliga tjänster med hänsyn till möjligen blivande omorganisation vid ledighet ej blivit besatta eller komma att besättas med ordinarie innehavare utan tills vidare uppehållas genom vikarier, hava möjligheterna för det extra ordinarie prästerskapet att vinna ordinarie beställning avsevärt förminskats. Ett förordnande å s. k. långvakans kan ofta vara så ekonomiskt förmånligt, att de extra ordinarie prästmännen med hänsyn till sin och sin familjs ekonomi icke anse sig kunna söka ordinarie tjänst, som är förenad med mindre löneförmåner. Även oberoende av hans egen vilja kan det ju ofta dröja lång tid, innan den extra ordinarie prästmannen når en ordinaries ställning, och understundom blir han aldrig ordinarie. Det har dock ansetts rättvist, att en sådan extra ordinarie prästman vid fyllda 60 år beredes emeritilön. Om en extra ordinarie prästman emellertid före uppnådda 60 år genom obotlig sjukdom blir oförmögen till prästerlig tjänstgöring, lägga nuvarande lagbestämmelser hinder i vägen för tilldelande åt den sjuke av något pensionsunderstöd. Det måste dock, såsom i nu ifrågakomna fall av sökanden anförts, synas hårt att hava under lång tid varit bunden vid prästämbetet med dess förpliktelser och tjänstgjort såsom prästman emot en lön, som endast i sällsynta fall ger möjlighet till avsättande av några tillgångar för ålderdomen, men vid inträffad sjukdom av arbetsgivaren lämnas, jämte eventuell familj, åt sitt öde. Billigheten kräver, att det allmänna i dylika fall träder hjälpsamt emellan. Att framställning till riksdag och kyrkomöte därvid skedde i varje särskilt fall kan synas formellt riktigt. Men det kan icke förbises, att en avsevärd tid i regel förflyter mellan kyrkomötets sammanträden. Under tiden finnes ingen möjlighet att bispringa den nödställda — såvitt icke såsom i det nu inträffade fallet den sjuke innehar förordnande å vakanssatt tjänst och vederbörande domkapitel tillgriper den av statsmakterna dock ej förutsatta nödfallsvägen, att låta den sjuke hava kvar förordnande mot skyldighet att på egen bekostnad ombesörja tjänstens behöriga upprätthållande.

Det synes därför ämbetsverken, som det lämpligaste vore, att sådan ändring skedde i berörda lag om emeritilöner, förslagsvis genom tillägg till 4 § sista stycket, att möjlighet lämnades Kungl. Maj:t att på ansökan, därest särskilda skäl därtill prøvades föreligga, tilldela extra ordinarie prästman, vilken efter viss tids, t. ex. 10 års väl vitsordad prästerlig tjänstgöring drabbas av sådan obotlig sjukdom, som gör honom oförmögen att uppehålla prästerligt förordnande, emeritilön, även om han ej uppnått 60 års ålder. Särskild utredning torde böra ske rörande sökandens ekonomiska ställning och övriga omständigheter av natur att kunna öva inflytande på bedömandet av det förekommande fallet. Någon fordran på att sökanden för sjukdom under viss tid åtnjutit tjänstledighet synes icke kunna därvid uppställas, då detta oftast skulle innebära, att han under sådan tid icke kunde förskaffa sig någon inkomst. Enda fordran

torde vara, att han drabbats av obotlig sjukdom, som gör honom oförmögen till prästerlig tjänstgöring. Denna sistnämnda inskränkning synes befogad med hänsyn därtill, att prästman kan drabbas av sådan obotlig sjukdom, t. ex. i talorganen, som gör honom oförmögen väl icke till arbete i allmänhet men till prästerlig tjänstgöring.

Ifrågasätts kan emellertid huruvida icke, i överensstämmelse med vad fallet är med civil tjänstinnehavare, vilken av liknande grund nödgas före uppnådd pensionsålder avgå från sin tjänst, avkortning av emeritilönen borde ske i förhållande till antalet tjänstår, dock så att i intet fall utginge mindre än $\frac{3}{4}$ av emeritilönen. Emellertid kan emot en sådan avkortning invändas, att emeritilönen uppgår till så lågt belopp, 1,500 kronor, att densamma icke skäligen bör avkortas.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställa ämbetsverken om sådan ändring i lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster, som ovan antytts.

Då det emellertid, även om en dylik lagändring komme att genomföras, synes ovisst, huruvida densamma kunde träda i kraft så tidigt, att Fredelius med stöd av de ändrade bestämmelserna kunde tilldelas emeritilön, hemställa ämbetsverken vidare, att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen avlåta proposition om tilldelande åt Fredelius av pension ur kyrkofonden med ett belopp om 1,500 kronor eller, för den händelse avkortning av ovan angivna skäl anses böra ske, 1,200 kronor, ävensom, därest denna framställning vinner riksdagens bifall, till näst sammanträdande kyrkomöte hemställa om dess godkännande av riksdagens beslut i ämnet.

Kyrkofondskommittén har i ett den 23 maj 1919 avgivet infortrat utlåtande andragit bland annat följande:

Vad först beträffar Fredelius ansökan, att såsom sjukpension från och med den 1 maj 1920 årligen bekomma ett belopp, svarande mot den emeritilön, som enligt lagen den 9 december 1910 utginge till extra ordinarie prästman, eller 1,500 kronor, anser sig kommittén med hänsyn till de särskilda omständigheter, som i detta fall föreligga, böra förorda densamma. Då nyssnämnda belopp, 1,500 kronor, för en person i prästens ställning lärer utgöra existensminimum, bör enligt kommitténs mening någon avkortning av pensionsbeloppet icke ifrågakomma. Pensionen, som synes böra utgå från och med den 1 maj 1920, torde lämpligen kunna benämnas emeritilön, och för densamma lära de i emeritilönelagen meddelade bestämmelserna i tillämpliga delar böra gälla. Därest det för extra ordinarie prästman i sagda lag fastställda pensionsbeloppet skulle komma att i framtiden förhöjas, synes motsvarande förhöjning böra tillkomma även Fredelius. Likaledes torde han böra få åtnjuta dyrtidsunderstöd, som kan komma att beviljas prästerliga emeriti för tiden efter den 1 maj 1920.

Vidkommande därefter det av domkapitlet väckta samt av kammarkollegium och statskontoret närmare utformade förslaget till ändring av 4 § i emeritilönelagen, håller även kommittén före, att synnerligen starka skäl kunna anföras för en förtidspensionering av det extra ordinarie prästerskapet. Liknande skäl tala för en dylik pensionering även av de ordinarie prästmännen. Då emellertid prästerskapets pensionering ännu icke kunnat genomföras i hela den omfattning, som vid emeritilönelagens tillkomst varit avsedd, synes det kommittén knappast böra ifrågakomma att redan nu vidga den i sagda lag angivna ramen för samma pensionering.

Härtill kommer ytterligare en omständighet, som enligt kommitténs mening talar emot förslaget att nu vidtaga en författningsändring i angivna avseende. Kommittén har under förberedande behandling förslag till ändringar i skilda hänseenden av 1910 års ecklesiastika lönelagstiftning, som från olika håll framställts. Fråga föreligger

alltså, att sagda lagstiftning inom en icke allt för långt avlägsen framtid skall bliva föremål för en mera omfattande revidering. Vid sådant förhållande har kommittén ansett sig böra föreslå partiella författningsändringar endast då behovet av dylik ändring är alldeles oavvisligt, vilket enligt kommitténs mening knappast kan anses vara fallet i fråga om förtidspensioneringen. För det fåtal extra ordinarie prästmän, som kunna komma i trängande behov av förtidspension, innan emeritilönelagen blir föremål för omarbetning, torde nämligen saken kunna ordnas genom särskilt beslut för varje fall av riksdag och kyrkomöte. En avsevärd olägenhet utgör härvid visserligen den omständigheten, att ända till fem år kunna förflyta mellan två kyrkomöten. Kommittén föreställer sig emellertid, att vederbörande domkapitel, vilken myndighet ju torde kunna förutsättas hava sin uppmärksamhet riktad på de fall, där förtidspensionering kan komma i fråga, är i tillfälle att vidtaga åtgärder för att saken måtte i god tid underställas vederbörlig prövning.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställer kommittén, att Kungl. Maj:t ville till riksdag och kyrkomöte avlåta förslag om beviljande åt komministern Fredelius av emeritilön, utgående från och med den 1 maj 1920 med samma belopp, som enligt lagen om emeritilöner för präster den 9 december 1910 tillkommer extra ordinarie prästman, och med iakttagande i motsvarande tillämpning av därom gällande bestämmelser.

Departement-
schefen.

Beträffande det väckta förslaget om vidtagande av sådan ändring i gällande lag om emeritilöner åt präster, att möjlighet beredes att tilldela emeritilöner åt extra ordinarie präst, vilken före fyllda 60 år drabbats av obotlig sjukdom, som gör honom oförmögen till prästerlig tjänstgöring, finner även jag vissa skäl tala för en sådan lagändring. Nu föreliggande fall ådagalägger enligt min mening på ett övertygande sätt behovet av att bereda möjlighet till förtidspensionering av det extra ordinarie prästerskapet. Emellertid har kyrkofondskommittén anfört så tungt vägande skäl emot företagande av en dylik partiell lagändring, att jag anser, att frågan härom icke nu bör upptagas till behandling utan uppskjutas för att tagas i övervägande i samband med en eventuell mera omfattande revidering av 1910 års ecklesiastika lönelagstiftning. På sätt kyrkofondskommittén framhållit torde, då i något fall förtidspensionering kan anses vara av nöden, saken kunna ordnas genom framställning till riksdag och kyrkomöte angående beviljande av emeritilön åt den prästman, som blivit otjänstbar.

Föreliggande upplysningar giva vid handen, att Fredelius, då hans förordnande som vakanskomminister upphör, torde komma i en synnerligen nödställd belägenhet. Med hänsyn till de särskilt ömmande omständigheterna i detta fall anser även jag, att billighet och rättvisa kräva, att Fredelius, ehuru på grund av sin ålder författningsenligt ännu icke behörig att ifrågakomma till erhållande av emeritilön, bör få något årligt ekonomiskt understöd. Lämpligen bör detta utgå i form av

emeritilön. Emot det föreslagna beloppet av berörda understöd, 1,500 kronor för år, eller det belopp, varmed emeritilön utgår till extra ordinarie präst, finner jag, i likhet med ämbetsverken och kyrkofondskommittén, ej anledning till erinran. Även i övrigt torde de bestämmelser, vilka gälla för extra ordinarie präst, som uppbär emeritilön, i tillämpliga delar bliva gällande i fråga om Fredelius rätt att åtnjuta ifrågavarande understöd; och torde förty vid en eventuell förhöjning av pensionsbeloppen för extra ordinarie präst motsvarande förhöjning böra tillkomma Fredelius och även dyrtidsunderstöd böra beredas honom, i den mån dylikt understöd enligt gällande bestämmelser utgår till övriga innehavare av prästerliga emeritilöner. Huru önskvärt det än vore, att Fredelius redan från och med den 1 maj 1920 komme i åtnjutande av emeritilön, synes mig möjlighet härtill icke förefinnas, då ärendet är av beskaffenhet att böra underställas jämväl kyrkomötets prövning och frågan om beviljandet av emeritilönen alltså icke slutgiltigt kan avgöras före nämnda dag. Tiden, från vilken emeritilönen skall utgå, torde följaktligen icke kunna bestämmas till tidigare dag än den 1 maj 1921. För domkapitlet torde det icke vara omöjligt att intill dess vidtaga sådan anordning, att Fredelius icke blottställes.

Med åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen för sin del medgiva,

att till extra ordinarie prästmannen Märten Erik Fredelius må från och med den 1 maj 1921 från kyrkofonden utgå emeritilön till belopp av 1,500 kronor för år, under iakttagande i tillämpliga delar av bestämmelserna i lagen om emeritilöner för präster den 9 december 1910.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sixten Carlborg.